

Один з найбільш ефективних шляхів забезпечення прісною водою – опріснення солоних вод Світового океану. Океанські та морські води служать сировинними ресурсами для промислового використання.

Майже повністю відсутні власні джерела прісної води в країнах Аравійського півострова, де використовується морська опріснена вода. У районі Перської затоки діє і проектується 48 опріснювальних установок, опріснену воду використовують жителі Гібралтару, Багамських і Бермудських островів і ін. Сянган (Гонконг) і Сінгапур імпортують воду з Малайзії. Недостатніми є ресурси прісної води в Японії, Італії, Алжирі, Тунісі, Ефіопії, Пакистані, Афганістані та багатьох інших країнах [5].

В даний час відомо приблизно 30 способів опріснення морської води. Прісну воду отримують при випаровуванні або дистиляції, виморожування, використанні іонних процесів, екстракції і т.п.

Опріснення океанських і морських вод можна назвати глобальною проблемою. Нею займаються органи ООН, Міжнародне агентство з атомної енергії, національні організації понад 15 країн світу. Регулярно проводяться міжнародні конференції та наради з різних аспектів опріснення солоних вод. Зусилля вчених та інженерів спрямовані на розробку ефективних заходів з комплексного використання вод Світового океану, при якому вилучення з них корисних компонентів поєднується з виробництвом чистої води. Такий шлях дозволяє найбільш ефективно освоювати водні багатства океану [2].

Джерела інформації:

1. Аксенов И. Я. Транспорт и охрана окружающей среды / И. Я. Аксенов, В.И. Аксенов. — Москва : Транспорт, 1986. — 176 с.
2. Бенцион Телянер. Опреснение морской воды сегодня – авантюра с признаками геноцида [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://taof.rjews>.
3. Данилов-Данильян В. И. Глобальная проблема дефицита пресной воды [Электронный ресурс] / В. И. Данилов-Данильян. – Режим доступа : <http://www.socionauki.ru/journal/articles/129824/>.
4. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : навчальний посібник / В. С. Джигирей. — К. : Знання, 2006. — 319 с.
5. Котляр А. М. Современные проблемы питьевой пресной воды / А. М. Котляр. – Харків : Факт, 2002. – 232 с.
6. Майбутні політичні та соціальні проблеми людства / Сергій Біляцький. // Ukrainian Journal. – 2007. – № 7. – С. 70-71.
7. Питна вода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrcsm.kiev.ua/media/umtst_doc/pres_conf/water.pdf.
8. Прісної води в світі стає все менше [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vidomosti-ua.com/science/42040>.

Секція: СУСПІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

*Жмелюк Н. студент 1 курсу мГ-1 групи
наук. керівник – Заблоцький Б. В. к.г.н., доц.*

ЗЕРНОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Мета статті: дослідити сучасний стан зернового господарства Тернопільської області, виявити його проблеми та намітити окремі шляхи удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Серед галузей рослинництва України найважливішою є зернове господарство. Зернові культури відіграють провідну роль у структурі посівних площ. Так, від зерна і продуктів його переробки значною мірою залежить і могутність держави, і добробут її населення.

Зернове господарство традиційно належить до стратегічно важливих галузей економіки України та Тернопільської області зокрема. Це зумовлено сприятливими кліматичними умовами для вирощування практично всіх видів зернових культур. Недостатній рівень ефективності, стабільності та конкурентоспроможності зерновиробництва створює перешкоди на шляху формування повноцінного внутрішнього ринку зерна та продуктів його переробки, унеможливає розширення участі України на зовнішніх ринках. Слід зазначити, що в останні роки через світову

та національні кризи потенціал досліджуваного регіону у виробництві та реалізації зернової продукції використовується не повноцінно.

Для сучасного стану землеробства Тернопільщини характерним є розширення посівів зернових культур від 44,5% від загальної площі посівів сільськогосподарських культур у 1990 р. до 55,4 % у 2017 р., в основному за рахунок зменшення посівів кормових культур внаслідок скорочення тваринницьких галузей у більшості сільськогосподарських підприємств, які зорієнтовані на інтенсивне використання природного потенціалу землеробства[4].

У 2017 р. в області було отримано високий урожай зернових культур: загалом зібрано 2622,3 тис. т збіжжя, що вдвічі більше, ніж у 1990 р. При цьому, показник валового збору зернових, починаючи з 2010 р., демонстрував позитивну динаміку.

Основними виробниками зернових у Тернопільській області стали сільськогосподарські підприємства, якими у 2017 р. було зібрано 2056,6 тис. т збіжжя, що становило 78,4%. Частка урожаю зібраного господарствами населення за останні роки поступово зменшується.

У структурі виробництва зернових та зернобобових культур домінуючу роль відігравали: пшениця, кукурудза на зерно та ячмінь, які склали, відповідно, 41,9, 32,8% та 20,3% валового збору. Саме завдяки цим культурам відбулося зростання виробництва зернових. Так, у 2017 р., показник валового збору пшениці був більшим за значення 1990 р. на 57,8%, а обсяги зібраної кукурудзи на зерно зросли більше ніж в 10 разів. Значно поступалися показникам 1990 р. виробництво вівса, та зернобобових (квасолі, вики), проте, починаючи з 2010 р. спостерігалася позитивна динаміка обсягів їх збору. Натомість, виробництво жита та проса, впродовж періоду дослідження, щорічно зменшувалося. Валовий збір гречки становив у 2017 році 148 тис. ц, що практично дорівнює показникові 1990 р. – 158 тис. ц [1].

У розрізі адміністративних районів Тернопільської області у 2017 р. простежувалися суттєві відмінності показників валового збору зернових культур. Найвищі їх значення були у центральних та східних районах області та на Тербовлянщині (276,2 тис. т) – найбільший показник в області. У північних (Лановецький, Кременецький, Шумський райони) та південних районах області (Заліщицький та Бучацький райони) було зібрано по 90-130 тис. т зернових. Західні райони мали відносно незначні показники валового збору. Найменше зернових було зібрано у Монастириському районі (41,1 тис. т).

Валовий збір кукурудзи на зерно в 2017 р. в області становив 861,1 тис. т. Високі абсолютні показники (у межах 60-125 тис.т) спостерігалися у Козівському, Тербовлянському та Підгаєцькому районах, а найвищим врожаєм відзначився Козівський район (127,9 тис. т). Найнижчі врожаї культури були у західних та південно-західних районах Тернопільщини.

Загальний урожай пшениці становив 1100,2 тис. т. Найбільші абсолютні показники (80-105 тис. т) були у великих за площею центральних і східних районах області (Тербовлянському, Чортківському, Гусятинському та Підволочиському). Найнижчі показники валового збору пшениці зареєстровані у західних та північних районах області.

Урожай ячменю в 2017 р. в області становив 532,6 тис. т. Високі абсолютні показники (25-50 тис. т) спостерігалися у центральних і східних районах області (Гусятинському, Збаразькому, Підволочиському, Тербовлянському та Тернопільському), а найнижчі – у західних та північних.

Валовий збір решти зернових і зернобобових культур у загальній їх структурі становив лише 4,17%[4].

Показники валового збору суттєво залежали від розмірів посівних площ, які, у зв'язку із необхідністю ведення сівозмін та кон'юктурою ринку, перебували у постійній динаміці. Посівні площі зернових та зернобобових культур в області у 2017 р. становили 457,5 тис. га, що склало 55,4% у загальній структурі посівних площ всіх категорій господарств. Із 1990 р. частка площ зернових та зернобобових культур зросла на 12,1%. При несуттєвій зміні загальної площі зернових з року в рік у

посівних площах окремих культур були значні трансформації. Так, станом на 2017 р., у порівнянні з 1990 р. найбільших змін зазнали: кукурудза на зерно, площа якої зросла практично у 5 разів, та зернобобові, площа під якими зменшилася майже в 3 рази. Поступово зменшувалися площі під житом, вівсом, гречкою та просом. Відносно стабільними були площі під пшеницею. Таким чином, в 2017р. у структурі посівних площ зернових домінуючими культурами були: пшениця (43,6%), кукурудза (23,9%) та ячмінь (22,9%). Решта зернових та зернобобових культур займали лише 9,6% площі.

Площа посівів пшениці в 2017 р. у області становила 199,6 тис. га. Переважна більшість пшениці (69,2%) була засіяна на землях сільськогосподарських підприємств. В середньому по області частка площі пшениці у структурі посівних площ становила 24,1% [4].

Загальна площа посівів кукурудзи в області становила 109,7 тис. га. Переважна більшість площ цієї культури (84,4%) була засіяна на землях сільськогосподарських підприємств. В середньому по області частка площі кукурудзи у структурі посівних площ становила 13,2%.

Сумарна площа посівів ячменю становила 105,0 тис. га. Більшість площ цієї культури (53,1%) була засіяна на землях сільськогосподарських підприємств. В середньому по області частка площі ячменю у структурі посівних площ становила близько 12,7%.

Решта зернових та зернобобових культур у 2017 р. в регіоні займали значно менші площі. Так, наступний за просторовим поширенням, горох висівали на площі 19,5 тис. га, що становить усього 4,2% у структурі посівів зернових та зернобобових культур. Більшість гороху (98,4%) засівали сільськогосподарські підприємства.

Гречку висівали на площі 11,4 тис. га, що становить усього 2,4% у структурі посівів зернових та зернобобових культур. Більшість гречки (70,1%) засівали сільськогосподарські підприємства. Овес висівали на площі 4,6 тис. га, що становить 1,0% у структурі посівів зернових та зернобобових культур. Більшість вівса (61,8%) засівали господарства населення. Житом засівали 1,2 тис. га, що становить 0,26% у структурі посівів зернових та зернобобових культур. Переважна більшість площ жита (72,3%) була засіяна у господарствах населення.

Проте, на високі показники валового збору окремих зернових у 2017 р. головним чином вплинула не велика площа їх посівів, а відносно висока урожайність, зумовлена сприятливими агрокліматичними умовами та інтенсифікацією господарювання. Загалом, в області з 1 га зібрали по 57,7 ц зерна, що на 15,2 ц більше, ніж у середньому в Україні. І хоча за урожайністю зернових Тернопільська область займає 12-15 місця серед інших регіонів нашої держави, проте 2017 р був найбільш врожайний (урожайність зернових у 2017 р. майже вдвічі була більшою за показник у 1990р.) [1,3].

Серед усіх зернових особливо висока продуктивність з 1 га була у кукурудзи на зерно (79,0 ц), озимого ячменю (54,2 ц), озимої пшениці (56,2 ц). Приріст урожайності зернових та зернобобових культур у 2017 р. відносно 1990 р. склав близько 76,9% [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У розрізі адміністративних районів Тернопільської області у 2017 р. простежувалися значні відмінності показників урожайності зернових культур. Сумарна урожайність залежить не стільки від природних передумов, як від підбору культур, якості насінневого матеріалу, обсягів внесення органічних та мінеральних добрив, гербіцидів, а тому немає чіткої закономірності у просторовому розподілі показника.

Зернові культури потенційно спроможні забезпечити левову частку доходів сільському господарству Тернопільської області й держави в цілому. З цією метою необхідно удосконалювати ринок зерна області. Для цього потрібно здійснення системного аналізу соціально-економічних процесів в умовах проведення аграрної й економічної ефективності ринку зерна із застосуванням теоретичних і методологічних положень фундаментальних та прикладних наук, використання законодавчих і нормативно – правових актів, чинних в Україні.

Якщо порівнювати втрати посівних площ зернових культур з іншими, то вони становлять найменший відсоток. Отже, при вирощуванні зернових культур ризик є найменшим. Сільськогосподарські підприємства за рахунок збільшення внесення якісних мінеральних, а також органічних добрив, на базі нових технологій, за рахунок підвищення врожайності спроможні забезпечити високі валові збори зернових культур.

Наукові дослідження і практика підтверджують, що висока конкурентно-спроможність вирощування сільськогосподарських культур полягає у широкому попиті на високоякісні продукти, продовольчого і кормового зерна. Без продовольчого зерна не можливо забезпечити потреб у продовольстві населення, а без кормового зерна неможливий розвиток тваринництва. Також не можна досягти дотримання якісних сівозмін при відсутності в них зернових культур. Вирощування зернових культур є одним з основних складників економіки Тернопільської області, що визначає продовольчу безпеку громади, а також опосередковує фінансово-економічне становище аграрних товаровиробників.

Джерела інформації:

1. *Географія Тернопільської області. Населення. Господарство: [монографія]. – Тернопіль, 2017. – 342 с.*
2. *Макаренко П. М. Ринок зерна і регіональне зерновиробництво: [монографія] / П. М. Макаренко, О. О. Сиченко. – Дніпропетровськ: Герда, 2007. – 188 с.*
3. *Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
4. *Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в 2017 році: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Тернопільській області. – Тернопіль, 2018. – 82 с.*

*Кадлубицька З. студентка 32 групи.
наук. керівник – Потокій М. В., к. г. н., доц.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Метою статті є відображення обсягів та структури роздрібною торгівлі в Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу. Загальний обсяг роздрібною торгівлі, що включає роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках та підприємцями-фізичними особами за 2016 рік склав 16 737,4 мільйони гривень. Частка Тернопільської області у обсязі роздрібною торгівлі України у 2016 році становила 1,9% [18, с. 15].

Упродовж 2005-2014 рр. спостерігалась тенденція до збільшення частки непродовольчих товарів у загальному обсязі роздрібною товарообороту підприємств. У 2000 році частка продовольчих товарів складала 57,5%, у 2014 році – тільки 37,7%. Щорічно частка продовольчих товарів у середньому зменшувалася на 1,4% (таблиця 1).

Таблиця 1

Оборот роздрібною торгівлі в Тернопільській області, млн. грн.*

Рік	2000 р	2005 р	2010 р	2012 р.	2014 р	2015 р	2016 р.
Роздрібний товарооборот підприємств	616,3	1287,6	4612,4	4890,2	6070,6	7354,1	8052,2

*) За даними Головного управління статистики в Тернопільській області [1; 4]

За період з 2000 року у структурі продажу товарів за усіма каналами реалізації відбулися значні зміни. Вони стосуються зменшення частки роздрібною торгівлі мережі підприємств-юридичних осіб від 45,3% у 2000 році до 35,4% у 2014 році і зростання частки підприємців-фізичних осіб та організованих ринків з продажу споживчих товарів – від 46,4% у 2000 році до 59,2% у 2014 році. Частка неформальних ринків фактично не змінилася і перебуває на рівні 3,0-3,2%.

Тернопільська область посідає дуже скромне місце серед інших регіонів України за обсягами роздрібною торгівлі (таблиця 2).

Таблиця 2